

Thực trạng và giải pháp xử lý hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ trong sản xuất công nghiệp

15:31 11/09/2025

Trong bối cảnh hội nhập sâu rộng và cạnh tranh ngày càng khốc liệt, quyền sở hữu trí tuệ (SHTT) trở thành một công cụ quan trọng để bảo vệ thành quả sáng tạo, bảo đảm công bằng trong kinh doanh và khuyến khích đổi mới.

Tuy nhiên, thực tế tại Việt Nam cho thấy, các hành vi xâm phạm kiểu dáng công nghiệp, nhãn hiệu, sáng chế vẫn diễn ra khá phổ biến, đặc biệt trong lĩnh vực sản xuất công nghiệp như nhôm, cơ khí, vật liệu xây dựng.

Vụ việc Công ty TNHH Nhôm Đông Á bị kết luận xâm phạm quyền đối với kiểu dáng công nghiệp của Công ty Cổ phần Eurohouse Việt Nam (Eurohouse Việt Nam) là một minh chứng điển hình, cho thấy những lỗ hổng trong chế tài xử phạt và cơ chế bảo vệ doanh nghiệp.

Ảnh minh họa (nguồn: Internet)

Những bất cập trong cơ chế xử lý hiện nay

Thứ nhất, việc xử lý vi phạm còn phụ thuộc quá nhiều vào chứng cứ bắt quả tang hàng hóa vi phạm.

Trong nhiều trường hợp, dù đã có kết luận giám định khẳng định hành vi xâm phạm, nhưng cơ quan chức năng vẫn yêu cầu phải “bắt giữ trực tiếp hàng hóa đang lưu thông trên thị trường” mới đủ căn cứ xử lý.

Điều này dẫn đến tình trạng:

Doanh nghiệp vi phạm vẫn lách luật bằng cách thay đổi địa điểm sản xuất, phân phối nhỏ lẻ để tránh bị bắt quả tang.

Doanh nghiệp bị xâm phạm dù có đủ chứng cứ giám định khoa học vẫn gặp khó trong việc bảo vệ quyền lợi chính đáng.

Thứ hai, chế tài xử phạt hành chính còn chưa đủ sức răn đe.

Mức phạt hiện nay theo quy định tại Nghị định 65/2023/NĐ-CP tuy đã tăng cường, nhưng so với lợi nhuận từ việc sản xuất, kinh doanh hàng hóa xâm phạm thì vẫn còn quá thấp. Nhiều doanh nghiệp vi phạm sẵn sàng nộp phạt rồi tiếp tục tái phạm.

Thứ ba, cơ chế phối hợp giữa các cơ quan thực thi còn chồng chéo, thiếu tính chủ động.

Các cơ quan như Quản lý thị trường, Thanh tra Bộ Khoa học và Công nghệ, Công an kinh tế... đều có thẩm quyền xử lý, nhưng trên thực tế, việc phối hợp còn phân tán, kéo dài thời gian, làm giảm hiệu quả bảo vệ quyền SHTT.

Câu hỏi đặt ra: Nếu doanh nghiệp cố tình phớt lờ cảnh báo thì ai bảo vệ quyền lợi hợp pháp cho doanh nghiệp bị xâm phạm? Trong vụ việc trên, Eurohouse Việt Nam đã nhiều lần cảnh báo, gửi văn bản, thậm chí chủ động yêu cầu giám định và có kết luận giám định khẳng định hành vi xâm phạm. Tuy nhiên, Công ty Nhôm Đông Á vẫn cố tình sản xuất và kinh doanh sản phẩm vi phạm.

Điều này đặt ra câu hỏi cho các cơ quan quản lý: Khi doanh nghiệp vi phạm phớt lờ cảnh báo, liệu cơ quan chức năng có cơ chế bảo vệ khẩn cấp cho chủ sở hữu quyền SHTT không? Có cần thiết xây dựng một cơ chế tạm đình chỉ sản xuất – kinh doanh ngay khi có kết luận giám định, thay vì chờ bắt quả tang?

Ảnh minh họa (nguồn: Internet)

Kiến nghị, đề xuất

Để khắc phục những bất cập trên, chúng tôi xin kiến nghị:

Nâng cao hiệu lực thực thi kết luận giám định:

Kết luận giám định từ Viện Khoa học SHTT cần được coi là căn cứ pháp lý trực tiếp để cơ quan chức năng xử lý, không nên phụ thuộc hoàn toàn vào việc “bắt quả tang” sản phẩm vi phạm. *Tăng mức chế tài xử phạt:* Đề xuất xem xét sửa đổi theo hướng tăng mạnh mức xử phạt hành chính, bổ sung hình phạt bổ sung như cấm kinh doanh trong một thời hạn nhất định, nhằm đảm bảo tính răn đe.

Thiết lập cơ chế “biện pháp khẩn cấp tạm thời”: Cho phép cơ quan chức năng tạm đình chỉ sản xuất, tạm thu giữ sản phẩm ngay khi có kết luận giám định, để ngăn chặn kịp thời hành vi vi phạm tiếp diễn.

Tăng cường vai trò phối hợp liên ngành: Cần một cơ chế điều phối tập trung giữa Cục SHTT, Quản lý thị trường, Công an kinh tế và Tòa án để xử lý nhanh chóng, minh bạch.

Công khai minh bạch thông tin xử lý vi phạm: Việc công bố công khai các doanh nghiệp vi phạm trên cổng thông tin chính thức và báo chí sẽ góp phần cảnh báo, răn đe và bảo vệ doanh nghiệp tuân thủ pháp luật.

Xâm phạm quyền SHTT không chỉ gây thiệt hại trực tiếp cho doanh nghiệp bị xâm phạm, mà còn làm méo mó môi trường cạnh tranh, kìm hãm đổi mới sáng tạo và đi ngược lại nỗ lực xây dựng thương hiệu quốc gia.

Vì vậy, chúng tôi tha thiết đề nghị các cơ quan quản lý Nhà nước xem xét vụ việc trên, đồng thời có những giải pháp căn cơ, quyết liệt và kịp thời hơn để bảo vệ doanh nghiệp chân chính, bảo vệ môi trường cạnh tranh lành mạnh, và quan trọng hơn là bảo vệ niềm tin vào pháp luật về SHTT tại Việt Nam.

Kinh nghiệm quốc tế trong xử lý hành vi xâm phạm quyền SHTT

Liên minh châu Âu (EU)

Tại EU, quyền SHTT được bảo hộ mạnh mẽ bởi Quy định (EU) 2017/1001 và các chỉ thị liên quan. Khi có kết luận giám định hoặc phán quyết sơ bộ từ cơ quan chuyên môn (ví dụ: EUIPO hoặc tòa án chuyên trách), doanh nghiệp bị xâm phạm có quyền: Yêu cầu biện pháp khẩn cấp tạm thời (preliminary injunction), trong đó tòa án có thể ra lệnh ngừng sản xuất, niêm phong, thu giữ toàn bộ hàng hóa vi phạm mà không cần chờ “bắt quả tang” trên thị trường. Yêu cầu cơ quan hải quan đình chỉ thông quan lô hàng bị nghi ngờ xâm phạm dựa trên kết luận giám định. Như vậy, mẫu vật giám định + kết luận giám định tại EU đủ giá trị pháp lý để ra quyết định khẩn cấp, không cần điều kiện chứng cứ khác.

Hoa Kỳ (Mỹ)

Hệ thống pháp luật Mỹ rất coi trọng bằng chứng giám định chuyên môn. Khi có kết luận giám định từ USPTO hoặc chuyên gia được tòa công nhận, chủ thể quyền có thể nộp đơn lên Tòa án Liên bang xin lệnh tạm thời ngăn chặn (Temporary Restraining Order – TRO). Lệnh này cho phép: Phong tỏa tài khoản, thu giữ hàng hóa vi phạm, niêm phong xưởng sản xuất ngay lập tức. Trong một số trường hợp, tòa có thể ra quyết định ex parte seizure (thu giữ hàng hóa khi chưa cần nghe ý kiến bên vi phạm). Rõ ràng, Mỹ coi mẫu vật giám định + kết luận giám định là bằng chứng pháp lý đủ mạnh để hành động ngay, không cần chứng cứ bắt quả tang ngoài thị trường. *Trung Quốc*

Trung Quốc trước đây cũng giống Việt Nam, thường yêu cầu bắt quả tang hàng hóa vi phạm. Nhưng trong 10 năm trở lại đây, do áp lực từ doanh nghiệp trong nước và quốc tế, Trung Quốc đã cải cách mạnh: Cơ quan Quản lý thị trường (SAMR) có quyền ra lệnh xử lý dựa trên kết luận giám định và mẫu vật vi phạm do doanh nghiệp cung cấp. Tòa án SHTT Trung Quốc cho phép tạm đình chỉ sản xuất – kinh doanh ngay khi có căn cứ ban đầu (bao gồm kết luận giám định), không cần chờ kiểm tra tại hiện trường. Đây là lý do vì sao nhiều tập đoàn quốc

tế đánh giá Trung Quốc hiện nay đã có cơ chế bảo vệ quyền SHTT mạnh hơn Việt Nam trong thực thi thực tế.

Bài học cho Việt Nam Từ kinh nghiệm EU, Mỹ, Trung Quốc có thể rút ra:

Kết luận giám định + mẫu vật vi phạm phải được coi là căn cứ pháp lý độc lập và đầy đủ để xử lý. Cần bổ sung biện pháp khẩn cấp tạm thời cho phép đình chỉ sản xuất, niêm phong, thu giữ hàng hóa vi phạm ngay khi có kết luận giám định, không cần bắt quả tang.

Việc công nhận cơ chế này sẽ:

Đặt Việt Nam ngang hàng với các hệ thống pháp luật tiên tiến;

Tạo niềm tin cho doanh nghiệp trong và ngoài nước;

Ngăn chặn hiệu quả tình trạng “lách luật” của doanh nghiệp cố tình tái phạm.

Kiến nghị hoàn thiện cơ chế xử lý hành vi xâm phạm quyền SHTT

Trong thực tiễn, nhiều doanh nghiệp khi phát hiện sản phẩm của mình bị xâm phạm đã chủ động lưu giữ mẫu hàng hóa vi phạm, gửi cơ quan giám định và nhận được kết luận xác định có hành vi xâm phạm. Tuy nhiên, cơ quan thực thi đôi khi vẫn yêu cầu “bắt quả tang” sản phẩm đang lưu thông trên thị trường mới có đủ cơ sở xử lý. Điều này dẫn đến nghịch lý: Doanh nghiệp bị xâm phạm phải tiếp tục gánh chịu thiệt hại, dù đã có kết luận giám định rõ ràng. Doanh nghiệp vi phạm có cơ hội tẩu tán, tiêu thụ hết hàng hóa, gây khó khăn cho việc xử lý và giảm ý nghĩa của giám định.

Theo đó, tôi xin đề xuất cơ chế hoàn thiện như sau:

Công nhận hiệu lực độc lập của kết luận giám định: Kết luận giám định phải đủ giá trị pháp lý để cơ quan chức năng xử lý mà không cần thêm điều kiện “bắt quả tang”.

Cho phép doanh nghiệp bị xâm phạm lưu giữ hàng tồn kho vi phạm làm chứng cứ: Hàng hóa do doanh nghiệp giữ lại, kết hợp với biên bản thu nhận của cơ quan có thẩm quyền, phải được coi là cơ sở xử lý.

Bổ sung cơ chế tạm đình chỉ sản xuất – kinh doanh ngay khi có kết luận giám định, đồng thời tiến hành xác minh trên diện rộng để kịp thời thu hồi sản phẩm vi phạm ngoài thị trường.

Tăng cường vai trò của cơ quan giám định SHTT: Không chỉ dừng lại ở việc cung cấp kết luận, mà còn phối hợp trực tiếp với cơ quan thực thi trong khâu thu thập

và xác minh hàng hóa.

Nếu kết luận giám định và hàng tồn kho vi phạm chưa được coi là căn cứ trực tiếp để xử lý, thì quyền SHTT sẽ tiếp tục bị xâm hại mà không được bảo vệ kịp thời. Ngược lại, nếu pháp luật thừa nhận cơ chế này, doanh nghiệp sẽ yên tâm sáng tạo, đầu tư, và tin tưởng rằng thành quả hợp pháp của mình được Nhà nước bảo vệ thực chất.

Do đó, chúng tôi tha thiết đề nghị các cơ quan quản lý cải cách cách thức thực thi, lấy kết luận giám định + hàng tồn kho làm cơ sở xử lý vi phạm, thay vì chờ đợi những “bằng chứng bắt quả tang” vốn khó khăn và dễ bị lách luật.

Tổng Giám đốc Eurohouse Việt Nam Phạm Trường Giang